

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXIX

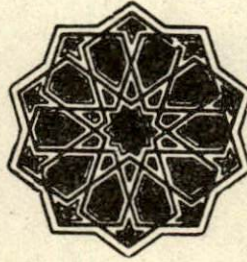

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXIX

*Bu Dergide Yayınlanan makalelerin her türlü sorumluluğu yazarlarına
aittir.*

ISBN: 975 - 482 - 472 - X

ISSN: 1301 - 0522

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - 1999

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>Mezhepler ve Dinler Arası Eğitim ve İşbirliği</i>	1
Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ <i>Genel Olarak Râşid Halifeler Dönemi Olayları; Sonuçları ve Etkileri</i>	27
Prof. Dr. Nesimi YAZICI <i>Tanzimat Döneminde Ekonomi Basını "Takvim-i Ticaret"</i>	55
Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ <i>Din-Felsefe Etkileşimi</i>	69
Doç. Dr. Şevki SAKA <i>Türkçe Kur'an mı?</i>	79
Doç. Dr. Ethem CEBECİOĞLU <i>Şemseddin-i Tebrizî'nin Kur'ân-ı Kerim Ayetlerine Getirdiği Bazı İşarî Yorumlar</i>	107
Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR <i>Endülüs'de Bir Emevi Mehdisi</i>	115
Doç. Dr. İsmail Hakkı ÜNAL <i>İslam Kültüründe Kırk Hadis Geleneği ve Şeyh Hâmid-i Veli'nin Hadîs-i Erbeîn Şerhi</i>	137
Doç. Dr. İrfan AYCAN <i>Emeviler Dönemi İç Siyasi Gelişmeleri</i>	147
Doç. Dr. Şamil DAĞCI <i>İslam Aile Hukukunda Evlenme Engelleri I (Devamlı Evlenme Engelleri)</i>	175
Doç. Dr. Sönmez KUTLU <i>İlk Mürciî Metinler: İcra Kasidesi (I) ve İrcâ Kasidesi (II)</i>	239
Yrd. Doç. Dr. Ruhi KALENDER <i>XV. Yüzyıla Kadar Arap, İnan ve Türk Musikisinin Kısa Tarihçesi</i>	253
Yrd. Doç. Dr. Sabri ERDEM <i>Kur'an'ın Anlaşılması Üzerine</i>	273
Dr. Mehmet Emin ÖZAFŞAR <i>Rivâyet İlimlerinde Eser Karfızması ve Müslim'in el-Lâmiu's Sahîh'i</i>	287
Dr. Mehmet GÖRMEZ <i>Gazâli Felsefesinde Varlık Mertebeleri Bakımından Hadislerin Anlaşılması ve Yorumlanması</i>	357

Dr. Gülay CEZAYIRLI		
	<i>"Şehir Bütün Bağları Çözer" Sözü'nün Düşündürdükleri</i>	369
Dr. Bayram AKDOĞAN		
	<i>Bazı Ayet ve Hadisler Doğrultusunda İslam Açısından Musikî Sanatının Değerlendirilmesi</i>	379
Dr. Seyfettin ERŞAHİN		
	<i>Kırgızların İslamlaşması Üzerine Bazı Mülahazalar</i>	393
Dr. Ahmet Hikmet EROĞLU		
	<i>Ekmek-Şarap Ayini (Evharistiya) Konusunda Katolikler ve Protestanlar Arasındaki Anlayış Farklılıkları</i>	439
Dr. Bünyamin ERUL		
	<i>Sahabe Döneminde "Tekzib" Olgusu ve Tekzibin Mahiyeti</i>	455
Dr. Recai DOĞAN		
	<i>Cumhuriyet Öncesi Dönemde Yaygın Din eğitimi Açısından Hutbeler</i>	491
Dr. Mustafa AŞKAR		
	<i>Bir Türk Tarikatı Olarak: Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili</i>	535
Dr. Hasan KURT		
	<i>Orta Asya'da Peygamber Ailesinden Bir Sahabi: Kusem B. Abbas</i>	565
Ar. Gör. Zülfikar GÜNGÖR		
	<i>Tahirü'l-Mevlevî'nin "Hallâc-Mansûr'a Dâir" Risalesi</i>	581
Ar. Gör. Nurullah ALTAŞ		
	<i>Hastanelerde Dini Danışmanlık Hizmetleri (Türkiye Uygulaması Üzerine DeneySEL Bir Araştırma)</i>	599
Ar. Gör. Osman AYDINLI		
	<i>Dınar B. Amr ve Mu'tezile'nin Teşekkül Sürecindeki Yeri</i>	661
Ar. Gör. Eyüp BAŞ		
	<i>İbn Asâkir ve Tarihi Dimeşk'i Üzerine</i>	691
KİTAP TANITIMI		
Dr. Abdurrahman ACAR		
	<i>Abdülmecid Ebu'l-Fütuh Bedevî</i>	707
Ar. Gör. Eyüp BAŞ		
	<i>Thomas Walker ARNOLD, İntişâr-ı İslam Tarihi</i>	715
Ar. Gör. Murat AKARSAU		
	<i>Doç. Dr. İbrahim SARIÇAM, "Emevî Hâşimî İlişkileri, (İslam Öncesinden Abbâsîlere Kadar)</i>	725
ÇEVİRİLER		
Dr. Abdulvahid Zennun TAHA (Çeviren: Ar. Gör. Mustafa HİZMETLİ)		
	<i>Endülüsde Arap Tarih Yazıcılığının Doğuşu</i>	731

TANZİMAT DÖNEMİNDE EKONOMİ BASINI: “TAKVİM-İ TİCARET”*

Prof. Dr. Nesimi YAZICI

Ekonomik hayatın önemli öğelerinden birinin ticaret olduğu, ticaretin geliştirilebilmesi için de, düzenli haberleşmeye ihtiyaç duyulduğu bilinir. Nitekim günümüz ticaretini, gittikçe gelişen ve genişleyen haberleşme ağı olmadan, düşünmenin bile imkânsız olduğu bir vakiydir. Bugün için geçerli olan bu durum, geçmişte de, vasıtalarda farklılığa rağmen, esasta aynıydı. Bu konunun en önemli kanıtı, Anadolu'nun ilk yazılı belgelerini oluşturan ve M.Ö. 1950-1800 tarihlerini taşıyan Asurlular'a ait çivi yazılı tabletlerdeki ticarî mektuplardır. Bu başlangıç, çok uzun bir yol izledikten sonra, haberlerin düzenli bir biçimde ve belirli aralıklarla yayılması olgusunu, yani g a z e t e yi de ortaya çıkardı (Anvers 1605).

Basın genel ismi altında topladığımız süreli yayınlarla e k o n o m i nin ilişkisi, başlıca iki yönden ele alınabilir. Bunlardan birincisi ekonomi ile ilgili teorik bilgilerin yayılmasına basının katkısı, ikincisi ise üretici ile tüketici açısından aynı derecede önem taşıyan ticarî haberleşmeyi gerçekleştirmesidir. Avrupa'da ilk gazetelerin görünmesinden 200 seneden fazla bir zaman geçtikten sonra, günümüz Türkiye'si sınırları içindeki ilk Türkçe gazete çıktığında, Osmanlı ülkesinde basın-ticaret ilişkisi gerek Avrupa'dan intikal eden bilgiler dolayısıyla ve gerekse İmparatorluğun ticaret merkezlerinden İzmir'de çıkan gazeteler vasıtasıyla iyice anlaşılmiş bulunuyordu. Zaten bizde gazeteciliğin zuhuruyla Batı'dan bu kanalla iktisadî konulardaki bilgilerin gelmesi arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır¹. İlk örneklerinden itibaren, zaman içinde gelişen **Türk Basını**, iktisadî konuları teorik olarak ele aldığı gibi, tüccar için gerekli haber dağıtım işlevini de üstlendi. Bu durumun örneklerini **Tanzimat** gazete ve dergilerinde görmekteyiz. Biz bu tebliğimizde, bir girişten sonra Tanzi-

* Bu metin Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Ankara 6-7 Kasım 1989)'nce düzenlenen **Tanzimatın 150. Yıldönümü Sempozyumu**'na sunulmuş, hiç bir yerde yayımlanmamıştır.

1. Z. Fahri Fındıkoğlu, *Türkiye'de İktisat Tedrisatı Tarihçesi ve İktisat Fakültesi Teşkilâtı*, İstanbul, 1946, s.20.

mat basınında ekonomi konusuna kısaca temas edecek, nihayet doğrudan doğruya bir ekonomi ve ticaret gazetesini, 18 Ramazan 1282/22 K. sâni Rumî/3 Şubat 1866'da ilk sayısı çıkmış olan *Takvim-i Ticaret (Le Moniteur du Commerce)*'i ele alacağız². Onun dönemi Osmanlı ekonomisi ve Basın Tarihimiz açısından önemini göstermeye çalışacağız.

TANZİMATTA TİCARET VE BASIN

Tanzimat dönemi, Osmanlı ekonomisi ve ticareti açısından önemli bazı değişikliklerin görüldüğü bir devre olarak değerlendirilir. Biz özellikle ticaret üzerinde duracak olursak görürüz ki, 1838'den itibaren Osmanlı dış ticareti tamamıyla yeni bir oluşum içerisinde. Bu tarihte Osmanlı-İngiliz ticaret antlaşması yapılmış, müteâkiben gümrüklerde ıslahata girişilmiştir. Daha sonra ikinci bir devre olarak ilki 29 Nisan 1861'de başta Fransızlarla olmak üzere, Avrupa devletleriyle bir dizi ticaret antlaşması imzalanmıştır. Bu arada ticaret hayatını düzenleyen kanunlar çıkarılmıştır. Bunlar arasında 1850'de çıkarılan **Kanunnâme-i Ticaret**, 1861'de **Usul-i Muhakeme-i Ticaret Nizamnâmesi**, 1863'te **Ticaret-i Bahriyye Kanunnâmesi**, yine 1860'da **Ticaret Kanunnâme-i Hümayûnuna Zeyl** hemen hatırladıklarımızdır³.

Tabiatıyla bu arada ülkede ziraat, sanayi ve ticareti geliştirmek isteyen tanzimatçıların, anlayışlarının gereği kurumlar ve bürokrasiyi de oluşturma gayreti içerisine girdiklerini belirtmek gerekir. Daha 1838'de **Hariciye Nezareti**'ne bağlı **Ziraat ve Sanayi Meclisi**'nin kurulduğunu, kısa bir süre sonra Meclis'in çalışma alanına eğitim-öğretimin de dahil edilerek **Meclis-i Umûr-ı Nâfia** ismini aldığını görüyoruz. Meclis, 1839'da **Umûr-ı Ticaret ve Ziraat Nezareti**'nin kurulmasıyla oraya bağlanır. Benzer kurumların daha sonra da kurulduğuna şahit olunur⁴. 1856 **Islahat Fermanı**'nda ülkede sanayi ve ticaretin geliştirilmesi önemli bir hedef olarak yine öne çıkarılır. 1860'da **Islâh-ı Sanayi Komisyonu** kurulur. Bu tebliğin amacı bu gelişmeleri takip etmek olmadığından bu kadarlık bir hatırlatma ile yetinelim. Fakat bu vesileyle şunu ifade etmek gerekir ki, gerek yabancı devletlerle yapılan antlaşmalar, gerekse çıkarılan yasalar ve oluşturulan, değiştirilip geliştirilen kurumların ve bunlara istikamet veren anlayışın, dönemin basınında da aksini bulmaması imkânsızdır. Nitekim gelişen basınımızla birlikte bu konunun örneklerinin artarak yer bulduğunu tesbit etmekteyiz.

Bilindiği gibi Tanzimat'ın ilanı sırasında Osmanlı başkentinde yalnızca bir Türkçe gazete vardır ve o da devletin resmî gazetesi **Takvim-i**

2. Yukarıda verilen tarih gazetesinin ilk sayısının üzerinde kayıtlıdır. Gün isminin Cumartesi olduğu belirtildiğinden 18 Ramazan'ı 17 şeklinde düzeltmek gerekir.
3. Zafer Toprak, *Türkiye Tarihi Osmanlı Devleti (1600-1908)*, İstanbul, 1988, c. III'teki *İktisat Tarihi*, bölümü, s.191-246.
4. Rifat Önsöy, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayii ve Sanayileşme Politikası*, Ankara, 1988, s.37-45.

Vekayi'dir. Onu daha ilk yıl bitmeden bir yenisi, **Ceride-i Havadis** takip edecektir. Devletin Takvim-i Vekayi'i çıkarmasının en önemli nedeni; politikası çevresinde bir kamuoyu oluşturmak, ülkede gelişen olayları kendi açısından ele alarak yorumlamak, taşradaki idarecilere merkezin düşüncelerini iletmektir. Bununla birlikte gazetenin hedefleri arasında; "...*funûn-ı bedîa ve sanayi-i hasene ve es'âr-ı erzak ve emtia ve emr-i ticarete dair mevâdd dahi neşr ve beyan*" etmek de bulunuyordu. Bunun yapılması; "*cümle idâd ve sükkân-ı bilâd haklarında vücuhla fâideli, mülk ve milletçe hayırlı bir keyfiyet*" idi⁵. Gerçekten de Takvim-i Vekayi, bir resmî gazete olmanın sınırları içerisinde, ekonomi için gerekli haberleşmeyi temin etmeye çalışmış, dolayısıyla da ticarete katkıda bulunmuştur. Nitekim onun her sayısında olmasa bile, sıkça **Ticaret ve Es'âr, Mevâdd-ı Ticaret ve Ticaret** başlığı altında bölümlere yer ayırdığını görürüz. Ayrıca ülkeye gelen-giden gemiler, giren-çıkan ürün çeşitleri onun sayfelerinde belirtilir. Bütün bu nedenler dolayısıyladır ki, Takvim-i Vekayi tüccar tarafından rağbet görmüştür. Bu durumu, onun ilk yıllarına ait abone kayıtlarından kolayca öğrenmekteyiz⁶.

Temmuz 1840'da yayınlanmaya başlayan **Ceride-i Havadis** ve ondan yirmi sene sonra Ekim 1860'da ilk sayısı çıkan **Tercüman-ı Ahval**'in bu konuda daha ileri adımlar attığını düşünmek gerekir. Nitekim Ceride-i Havadis, ilk sayısındaki **Mukaddime**'sinde; *havâdisât-ı nâfia vesâir hüner ve maârifle ilgili konular yanında, "sanayi ve ticarete dair ihbarât ve ifadât-ı lâzimeyi havî olarak"* yayınlanacağını belirtirken, buna ek olarak; "*Satılık hane ve dükkân vesâir akârı olanlar ve hane ve dükkânını icara vermek isteyenlerin gelüb yerli yeriyle haber verdikleri halde, gazete-i mezkûra derc ve ilân olunacağı keyfiyeti*"ne işaret edilmiştir. Gerçekten de Ceride-i Havadis'in iç ve dış sayfelerinde geniş çapta ilanlara yer verilmiş ve 1852'de bu ticarî ilanlar gazetenin 1/3'ünü kaplayacak hale gelmiştir. Ceride-i Havadis'te **Münif Paşa**'nın ekonomi konusundaki muhtelif yazılarını da bu vesile ile hatırlamak gerekir⁷. Bir Türk tarafından çıkarılan ilk müstakil Türkçe gazete olarak tanınan **Tercüman-ı Ahval** ise, ticarî haberleşmeyi sağlayan haber ve ilanlar yanında,

5. Bu ifadeler 8 Ekim 1831'de çıkan *Takvim-i Vekayi*'in *Mukaddime*'sinden alınmıştır. Benzer görüşler *Takvim-i Vekayi*'in çıkış hazırlıkları sırasında ve daha sonra da ileri sürülmüştür. Bkz. Serasker Paşa'nın lâyihasından; "*tüccar ve sarrafân ve esnaf tâifesi havadis hususuna İslâm'dan ziyade mecbur olduklarından...*" Bkz. Nesimi Yazıcı, *Takvim-i Vekayi "Belgeler"*, Ankara, 1983, s.28-29, 69, 71-72, 75, 86, 100, 110, 114.
6. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliyeden Müdevver Defter*, nr. 7080. İstanbul'daki esnaf ve tüccarın 150 gazeteyi İhtisap Nazırı vasıtasıyla aldıkları görülüyor (s.14). Sarraflar 65, poliçeciler 20 adet alıyorlar. Aynı şekilde Bursa, İzmir, Karaman, Vidin, Halep gibi şehirlerde tüccar *Takvim-i Vakayi*'e geniş çapta abone olmuştur.
7. Z. F. Fındıkoğlu, A.g.e., s.20 vd.; Ayr. bkz. R. Önsöy, "*Tanzimat Döneminde İktisadî Düşüncenin Teşekkülü*", Mustafa Reşit Paşa ve Dönemi Semineri, Ankara, 1987, s.91 vd.; Aynı yazar, *Tanzimat Dönemi Osmanlı Sanayileşme Politikası*, Ankara, 1983, muhtelif sayfeler.

özellikle de **Mehmed Şerif**'in ekonomiyle ilgili makaleleriyle bu sahada önemli yer tutar⁸.

Bu konuyu daha fazla uzatmadan, Tanzimat döneminde basının ekonomik konulara olabildiğince ciddi bir biçimde eğildiğini ve ticarî haberleşmeyi üstlenmiş olduğunu vurgulayalım⁹. Nitekim bu durum ilk dergiler için de geçerlidir. Popüler bir fen dergisi niteliğine sahip olarak **Münif Paşa**'nın geniş katkılarıyla Haziran 1862'den itibaren 47 sayısı yayınlanan **Mecmua-i Funûn**'da da, ekonomiyle ilgili makalelerin sık sık yer aldığını görürüz. Bu dergiyi çıkaran **Cemiyet-i İlmiye-i Osmaniye**'nin **Nizamname**'sinin ikinci maddesinde dergi ile ilgili olarak; "*Cemiyet, ulûm ve maarife ve ticaret ve sanayie dair Mecmua-i Funûn namıyla be-her mâh ibtidasında bir gazete çıkaracak...*" denilmektedir¹⁰. Bu hedef çok sayıda makale ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

1860'lardan itibaren yenilenen ticaret antlaşmalarıyla birlikte, genelde ekonomi ve özelde ticaretle ilgili müstakil gazetelerin çıkarılması gündeme gelmiştir. Burada **Ticaret Nazırı Edhem Paşa**'nın sonuçsuz kalacak bir girişimi üzerinde durmak gerekecektir.

MECMUA-İ NEZARET-İ TİCARET

Ticaret Nazırı Edhem Paşa 18 Şevval 1279/26 Mart 1279/7-8 Nisan 1863'te Nezaret-i Umûr-ı Ticaret 210 sayılı yazı ile **Sadaret**'e müracaat etmiştir. Paşa, **Mecmua-i Nezaret-i Ticaret** isimli bir gazete çıkarmak istemektedir. Konuyla ilgili görüşlerini etraflıca kaleme almış, ayrıca gazetenin içeriğini tam olarak gösteren bir yönergeyi yazısına eklemiştir. Paşaya göre bu gazete; ticaret, sanat ve ziraat konularında yayınlar yaparak her sınıf ahaliye faydalı olacaktır. Çünkü ülkenin bir yerindeki ziraat ve sanatın durumu, fiyatların vaziyeti diğer bir tarafta bilinmemekte ve bu durum da bir çok sıkıntıları ortaya çıkarmaktadır. Edhem Paşa, bu gerekçeyi ifade ettikten sonra gazetenin hangi konularda yayın yapacağını on madde halinde ayrı ayrı açıklamaktadır. Buna göre çıkarılacak gazetede; **Ticaret, Mehâkim-i Ticaret, Umûr-ı Ticaret, Es'âr,**

8. M. Nihad (Özön). *Yüz Senelik Gazeteciliğimiz*, Ayın Tarihi, c.XXV, s.86 (Ankara Mayıs 1931), s.7449; Server İskit, *Hususî İlk Türkçe Gazetemiz Tercüman-ı Ahval ve Ağâh Efendi*, Ankara, 1937, s.23 vd. Tercüman-ı Ahval'in ilk sayfasında, isminin altında yer alan kısımda; "*İşbu gazete ahvâl-i dahiliye ve hariciyeden müntehab bazı havadisî ve maârif ve sanayi-i mütenevvia ile ticaret vesâir mevâdd-ı nâfiaya müteallik mebahisi şamil olduğu halde...*" deniliyor.
9. Tanzimat basınında Ekonomi, Abdüllatif Şener tarafından 31 Ekim-3 Kasım 1989'da T.T. Kurumu tarafından düzenlenen Tanzimat'ın 150. Yıldönümü Uluslararası Sempozyumu'nda bir bildiri çerçevesinde çok güzel değerlendirilmiş bulunuyor: *Osmanlı Mali Düşüncesinin Çağdaşlaşması (Tanzimat Dönemi)*, Ankara, 1994, s.215-242.
10. *Mecmua-i Funûn*, c.I, S.1 (İstanbul Muharrem 1279), s.2.

Eshâm ve Evrâk-ı Hazine ile Kumpanya Hisselerinin Kıymeti, Sefâyinin Limanlara Amed ü Şüdü, Sinaat, Ziraat, Umûr-ı Ebniye, Mevâdd-ı Müteferrika, İlânât-ı Resmîye ve Gayr-ı Resmîye başlıkları altında toplanabilecek konular yer alacaktır. Gazete Ticaret Nezareti'nce çıkarılacak resmî bir süreli yayın olacaktır. Haftada bir yayınlanarak, senelik abone ücreti 100 kuruş olmak üzere belirlenecek ve 500 müşterisi bulunabilecektir. Bu takdirde kendi kendini ianesiz idare edebilecektir. Gazetenin haber toplaması ise; "Memâlik-i ecnebiyede mukim Devlet-i Aliyye şehbenderleri ve ziraat müdürleri caniplerinden havadis gönderilmesi" ile mümkün olacaktır¹¹.

Bu hususlar Bâb-ı Âlî'de olumlu bulunmuş ve; "Filhakika mezkur gazeteye derc ile neşr ve ilan olunacak mevâdd tevâsî-i ticaret ve teshîl-i ziraat ve sinaat için müstelzim-i muhassenât-ı adide olacak keyfiyâtta bulunmasıyla" arz tezkeresi düzenlenmiş 8 Z. kâde 1279/27 Nisan 1863 tarihli irade ile de Mecmua-i Nezaret-i Ticaret'in çıkışı kesinleşmiştir.

Mecmua-i Nezaret-i Ticaret, isteğe rağmen çıkarılamamış olmalıdır. Nitekim Takvim-i Ticaret'in ilk sayısında bu konudaki teşebbüsün, çok sayıda dille yayınlanma gereği dolayısıyla sonuçsuz kaldığı ifade edilmiştir. Bununla birlikte kesin sebep bilinmemektedir. Bu münasebetle basın tarihimiz açısından önemli olabilecek bir hususu da vurgulamakta yarar vardır. Bilindiği gibi Aralık 1864'te Matbuât Nizamnâmesi'nin çıkışına kadar ülkemizde yerli tebaanın gazete çıkarma ruhsatı almak istediğinde müracaat mercii Maarif-i Umumiye Nezareti'dir¹². Buna mukabil yabancılar Hariciye Nezareti'ne müracaat ederlerdi. Halbuki burada Ticaret Nazırı doğrudan Sadaret'e yazmıştır. Bu durum çıkacak yayının resmî olmasıyla ilgilidir. Nitekim Vakayi-i Tıbbiye'nin 1849'da çıkışında da aynı yol izlenmiştir¹³. Bunun bir başka örneği de (21 Safer 1276/19 Eylül 1859) Ceride-i Havadis-i Harbiye adlı gazetenin çıkarılma işleminde görülür¹⁴. Gazetenin 500 adet satabileceğinin düşünülmesi ve haber kaynaklarının tamamıyla resmî makamlar olması da dikkat çekicidir.

TAKVİM-İ TİCARET (LE MONITEUR DU COMMERCE)

Takvim-i Ticaret, bugüne kadar hakkında çok az bilgimiz bulunan süreli yayınlarımızdan biri idi. Onun hakkında söylenenler, hemen herkes tarafından aynen tekrarlanan birkaç cümleden ibarettir. Selim Nüzhet,

11. İrade, Dahiliye, 34421. Gazetenin içeriği ile ilgili yönerge Ek I'de verilecektir.
12. Bkz. Tercüman-ı Ahval, Tasvir-i Efkar ve el-Cevâib gazetelerinin çıkışı için yapılan işlemler. İrade, Meclis-i Mahsus, 822; İrade, Meclis-i Vâlâ, 1983.
13. İrade, Meclis-i Vâlâ, 3636.
14. İrade, Dahiliye, 29221.

Türkiye’de çıkan gazeteleri tanıttığı eserinde 1865 yılı için; “*Takvim-i Ticaret gazetesi çıkmıştır. Hiç bir nüshasını görmediğim bu gazeteyi Ebüzziya Tevfik Bey, British Museum’un gazete koleksiyonları arasında görmüş* (Ebüzziya Mecmuası, No:89, s.24) *bakınız ne diyor: “Takvim-i Ticaret isminde bir gazete olduğunu unutmuştum. Orada görünce zamanı neşrinde ne kadar ehemmiyetle telakkî olunduğuna ve hatta muharriri Hasan Fehmi Paşa olduğunu tahattur ettim” dediğini kaydediyor*¹⁵. **Hasan Refik Ertuğ** ise; “*Hasan Fehmi Paşa tarafından çıkarıldığı bilinen bu gazete, Türkiye’nin iktisat ve ticaret sorunlarını ele alan ilk mevkûtedir... Çıktığı tarihte diğer gazetelerde bu yeni mevkûteden çok bahsedilmiştir*” dedikten sonra; Türkiye kütüphanelerinde hiçbir nüshanın bulunmadığını, British Museum da birkaç nüshasının olduğunu ilave eder¹⁶. Bunlar haricinde Takvim-i Ticaret, bazı yazarların çalışmalarında ya bir cümle veya ismen yer almıştır. Burada dikkatleri çeken ondan bazan gazete,¹⁷ bazan da dergi olarak bahsedilmiştir¹⁸.

Mecmua-i Nezaret-i Ticaret’in kuvveden fiile aktarılamaması ve ihtiyacın giderek artması bu sahada yeni girişimcilere imkân vermiştir. Nitekim **Berlin Sefiri Jean Aristarchi Bey** ile **Constantin Calliady, Georg Guarracino** ve **Alexandre Carathéodory** 20 Eylül 1865’te müşterek bir dilekçe vermişlerdir¹⁹. Bunlar dilekçelerinde; Başkent ve taşrada sanayi, ticaret ve seyrü sefayine mahsus bir gazete olmadığını, halbuki son ticaret antlaşmalarının böyle bir süreli yayını zorunlu hale getirdiğini ifade ettikten sonra, ülkede sanayi ve ticaretin gelişmesine yardım etmek üzere değişik dillerde yazılmış kısımlar içeren **Takvim-i Ticaret** adlı bir gazete çıkarmak üzere kendilerine müsaade verilmesini istiyorlardı. Ayrıca bu kişiler, böyle bir gazete çıkarma külfetine karşılık olarak; mahkemelerle ilgili ilanlarla, ilanât-ı nizamîyenin münhasıran kendi gazetelerinde neşrini talep etmekteydiler. Şimdiki uygulamanın yetersiz olduğunu ve **Gazette de Londre** ve **Moniteur** gibi, bu konuların tek bir gazetede yer almasının gerekliliğini belirtiyorlardı. Erbâb-ı Mesâlih ilanlarını bu gazete ile birlikte istedikleri başka gazeteye verebileceklerse de, resmî makâmlar karşısında ancak bu gazetelerdeki ilanlar geçerli kabul edilecektir.

-
15. Selim Nüzhet (Gerçek), *Türk Gazeteciliği*, İstanbul, 1931, s.41-42. Halbuki gazetenin bizim tesbit edebildiğimiz Millî Kütüphane’deki tek ve eksik koleksiyonunda son iki sayının üzerinde S. Nüzhet mührü bulunmaktadır. Anlaşılan yazar bu nüshaları kitabını yazdıktan sonra ele geçirmiştir.
 16. Hasan R. Ertuğ, *Basın ve Yayın Hareketleri Tarihi*, İstanbul, 1970, c.I, s.209-210.
 17. Korkmaz Alemdar, *Türk Basını*, Türk Ansiklopedisi, c.XXXII, s.66; M. Nuri İnuğur, *Basın ve Yayın Tarihi*, İstanbul, 1982, s.204.
 18. Vedat Günyol, *Matbuat*, İslâm Ansiklopedisi, c.VII, s.368; R. Manery-V. Günyol, *Basın*, Meydan Larousse, c.II, s.178.
 19. *İrade, Hariciye*, 12526.

Bu dilekçe Sadaret kanalıyla Padişah'a sunuluyor ve 29 C. evvel 1282/20 Ekim 1865 tarihli irade ile gazetenin çıkışı kabul ediliyor. Bu arada gazetenin yayın ilkeleri ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen 11 maddelik bir **Şartname** hazırlanıyor. Birinci maddesindeki gazetenin sahiplerini gösteren kısım hariç bu Şartname 3 Şubat 1866'da çıkan bir numaralı **Takvim-i Ticaret**'te aynen yayınlanmıştır. Burada yer alan belli başlı esaslara göre Takvim-i Ticaret;

- Ticaret, denizcilik, sanayi, şirketler konularında yayın yapacak, politik ve dinî konulara katıyyen girmeyecektir. (Politika ve din konularına girmemek hususu Mecmua-i Funûn için de geçerlidir. Fakat daha sonra bu dergiye politika ile ilgili özet yayın hakkı tanınmıştır).

- Haftada en az bir defa yayınlanacak olan gazete 40x60 cm boyunda olacaktır.

- Gazetenin her sayısının Türkçe kısmında ticaret, denizcilik, sanayi konusunda bir baş makale ve bu konularda muhtelif maddeler yer alacaktır.

- Gazete "*mevâdd-ı kanuniyye ve hukukiyyeye dair ilanâtın derci*" konusunda resmî gazete olarak değerlendirilecektir. Ticaret, bahriye ve sair kanun ve nizamnamelerle, halen yürürlükte olan ve bundan sonra çıkacak yasalara göre yapılacak ilanlar, bu gazetede neşredilecektir. Başka gazetelerde yapılacak ilanlar hükümet nazarında geçerli kabul edilmeyecektir.

- Devlete ait ilanlar ücretsiz olacak, buna mukabil devletçe alınacak 250 nüsha, Dersâdet ve taşra mahkemelerinin kapı ve divanhanelerine asılacaktır. Özel ilanlar için tarife belirlenmiştir (Md. 8).

- Gazetenin gelir ve gideri sahiplerine ait olup, basım şekli, haftada kaç sayı çıkacağı vb. hususlarda sahipleri serbesttir. Bununla birlikte politika ve din konularında yayın yapmama ve 5. maddedeki yayın ilkeleriyle, Matbuât Nizamnamesi ahkâmına riayeti gazete kabul etmektedir.

- Gazete hiçbir şekilde resim ödemeyecek ve üç ay içinde yayınına başlatacaktır.

1. TAKVİM-İ TİCARET'İN İÇERİĞİ:

Takvim-i Ticaret çok sayıda gazetemizde olduğu gibi önemli ölçüde mazinin karanlıklarına gömülmüş, basın tarihiyle ilgilenenlerce yalnızca ismi hatırlanabilir hale gelmiş bir gazetemizdir. Çünkü uzun bir süre Türkiye'de hiç bir sayısının bulunmadığı kabul edilmiştir. Temennimiz, bizim olan bu ve diğer süreli yayınlarımızın, günümüzün artan teknik imkânlarından da faydalanılarak, tekrar kütüphanelerimize kazandırılması

ve araştırmacıların hizmetine sunulmasıdır. **Takvim-i Ticaret** üzerine bizim incelememiz, gazetenin 1866 senesindeki; 1-26, 28, 31-33, 36-37, 40-42, 44-46, 1867 senesindeki 48-49, 51-65, 1872 senesindeki 74 ve 1873 senesindeki 114. sayılarını ihtiva eden, ülkemizde tesbit edebildiğimiz yegâne koleksiyonuna dayanmaktadır²⁰. Bu koleksiyonda görülen, Takvim-i Ticaret'in kendisi için belirlenen yayın ikelerine uyarak, her hafta cumartesi günleri çıktığıdır. Doğrudan devlet politikasıyla ilgili hiç bir yayına yer vermeyen Takvim-i Ticaret, din alanından da devamlı uzak durmuştur. Bu vesileyle onun, sokakların temizlik ve düzeni dolayısıyla bir defasında, büyük din bilgini **İmam Gazali**'nin meşhur eseri **İhyâu Ulumi'd-Din**'in **Babu'l-Münkerât** bahsinin **Münkerâtü's-Şevârî** bölümünün tercümesini (s: S.13) verdiğini belirtelim.

Takvim-i Ticaret'in içeriğini burada eksiksiz olarak göstermek gibi bir amaç taşımamaktayız. Bununla birlikte onun muhtevasını göstermek bakımından, yer verdiği yazıları kabaca tasnif ederek dört bölüm halinde takdim edebiliriz.²¹

a- Başmakale ve sürekli yazılar: **Pamuk Ziraatine Dair Risale** (S. 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11); **Cebel-i Kazan çevresinde zeytinciliğin geliştirilmesi** (s.5); **Pamuk ziraatının teşviki** (S.9); **İddihar** (rehin) **Sandıkları** (S.12, 13); **Fevâid-i Şirket** (S. 13, 14. Mecmua-i Funûn'dan); **Umûmen Demiryolları Hakkında Bazı Mülâhazât** (S.16, 17); **İngiltere'nin Nüfus Durumu** (S.19); **Filâhat ve Ziraat Beyanındadır** (S.19, 20); **Her yıl Padişah'ın Bâb-ı Âlî'yi ziyaretinde okunan mazbata** (S. 22, 23, 24); **Vazâyif-i Ticariyye** (S.23); **Kara ve Deniz Ticaretinin Geliştirilmesi** (S.28). **Ülkede İlköğretimin durumu ve ıslah yolları** (S.31); **Demiryollarının gerekliliği** (S.32); **Şirketler** (S.37. Çok geniş); **Bankalar** (S.44); **Sergi açılmasının önemi** (S.48); **Suriye'de ziraat** (S.46); **Eğitim ve ülke kalkınması** (S.49); **Ticaretin önemi** (S.51); **Yardımlaşmanın önemi** (S.56) **Limanların önemi ve İstanbul limanı** (S.57); **Suriye vilayetinin iktisadî gelişmesi** (S.60); **Paris sergisi** (S.62); **Coğrafya ilminin faydaları** (S.63); **Vapur kumpanyaları** (S.64).

b. Nizamnâmeler: **Memâlik-i Şahanede Pamuk Zer'inin İntişarına Sa'yeyleyenler ve İşbu Tohumu Zer'eyleyenler ile Pamuk Tathirine Mahsus Makine Vaz' ve Küşâd Eyleyenlerin Suret-i Mükafaatına Dair Nizamnâme** (18 Ramazan 1282. Ş.2); 14 C. evvel 1282 tarihli **Turuk ve Meâbir İdaresi'nin Suret-i Teşkiline Dair Nizamnâme** ve aynı tarihli **Turuk ve Meâbir Müdiriyet-i Umûmiyesinin Vezâyif-i**

20. *Milli Kütüphane*, Süreli Yayınlar, 1962 ŞÇ.89.

21. Bu yazıların çoğunda başlık olmadığından, burada verilenler içerikleri gözönünde bulundurularak tarafımızdan tesbit edilmiştir. Büyük harflerle yazılanlar ise aynen alınmıştır.

Müterrettebesini Havî Nizam (S.6); **Müskirât satışı yapanların ödeyecekleri vergi** (S.18, 19); **Cemiyet-i Amelperver Nizamnâmesi** (S.41, 46, 47, 49. Bununla ilgili çok sayıda haber var); **Kontrato Nizamnâmesine Zeyl** (S.53); **Matbuât Hakkında Âli Kararname** (S.58, Fransızcası S.59. Burada Âli Kararname Takvim-i Vekayi'den daha önce neşredilmiştir); **Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye Nizamnâmesi** (S.61, 62); **Osmanlı Ziraat ve Sanayi Bankası Namıyla Teşkil Edilecek Anonim Şirketin Nizamnâme Lâyhası** (S.114).

c. Muhtelif Haberler: Geçen sene Amerika'ya göç eden İngilizler, dünyadaki denizaltı telgraf kabloları, Avusturya-İngiltere ticaret antlaşması, demir ve karayolu yapımı, İstanbul yangınları, Yemen'de kolera, Ticaret ve Nafia Nezaretlerinin ayrıldığı, ülke içi ve dışında bazı vilayetlerin iktisadî durumu, vilâyet teşkilâtının yerleşmesi... **Hülâsa-i Ahvâl-i Muâmelât-i Ticariye** (S.19, 20); **Hülâsa-i Ahvâl-i Maliye ve Mesâlih-i Borsa**; **Hülâsa-i Ahvâl-i Muâmelât-ı Ticariye ve Fiât-ı Hazıra-i Emtia-i Dersaadet** (S.22, 23); **Hülâsa-i Muâmelât-ı Borsa ve Muâmelât-ı Borsa** (S. 23, 24, 25, 26, 28, 31, 32, 33); **Dersaadet'de Es'âr.**

d. İlanlar: Örnek: Ticaret Nezareti'nden; Bir Yunanlı ve bir Osmanlı tüccarı arasındaki davaya Ticaret Mahkemesi'nin verdiği 7 Ramazan 1282/2 K. sâni 1281 tarihli karar (S.2); İflas ilanları, demiryolları, posta ve telgraf, gümrüklerde kalan eşyalar, şirket toplantıları...

Burada Takvim-i Ticaret'in özellikle Türkçe bölümü göz önünde bulunduruldu. Gazetenin Fransızca ağırlıklı kısmında da dönemin Osmanlı ekonomisi ile ilgili ipuçları taşıyan önemli makaleler ve muhtelif yazıların bulunduğunu belirtelim.

2. BASIN TARİHİ AÇISINDAN TAKVİM-İ TİCARET

Takvim-i Ticaret, Osmanlı Basını'nın çeşitlendiği, değişik gazete ve dergilerin yayınlanmaya başladığı bir dönemde yayınlanmıştır. Her hafta Cumartesi günleri çıkan gazete, 34x47 cm. boyutlarındadır. Dört sahifelikdir ve dışarıdaki iki sahifesi Türkçe (Osmanlıca), içerideki iki sahifesi ise Fransızca ağırlıklıdır. Genelde önemli bölümlerin Fransızca olarak neşredildiği iç sahifelerde yer alan ilanlar ise İtalyanca, Rumca Ermenice... gibi değişik dillerde olmuştur. Elde bulunan koleksiyondan tesbit ettiğimize göre ilk dönemde gazete **Ceride-i Havadis Matbaası**'nda basılmıştır, idare merkezi ise **Galata'da Kivork Bey Hanı**'dır. 1872'den sonra **Takvim-i Ticaret Mithat Efendi Matbaası**'nda basılmış, bu sırada idarehanesi **Perşembe Pazarı** civarında **Bakır Sokağı**'ndaki hanın 2 numaralı odası olmuştur. Tek tek veya abone kaydı şeklinde okuyucuya ulaştırılan gazetenin bir sayısı 2 kuruştur. Üç aylık

30 kuruş, altı aylık yarım, bir yıllık abone bedeli ise bir Osmanlı Lirası'dır.

Sahiplerini bildiğimiz Takvim-i Ticaret'de kimlerin yazı yazmış olduğunu çok iyi bilemiyoruz. Bununla birlikte Türkçe'de **Hasan Fehmi Paşa'nın** yazı yazdığı Basın Tarihçileri tarafından öne sürülmektedir. Bu durumda özellikle başmakalelerin onun tarafından yazılmış olması gerekir²² Gazetenin çıkışı sırasında Matbuat Nizamnâmesi yürürlükte olduğu halde yönetici ismi konulmamıştır. 1872'deki nüshalarda ise Fransızca kısımda **Directeur-Gérant** olarak **Antuvan de Peraldi** ismi geçer. Takvim-i Ticaret'in sahipleri arasında yabancıların da bulunması dolayısıyla çıkış izninde Hariciye Nezareti devreye girmiştir. Bu durum, Aralık 1864 tarihli Matbuat Nizamnâmesi'nin gereğidir.

Takvim-i Ticaret kaç sayı yayınlanmıştır? Bunu bilemiyoruz. Bununla birlikte 1872'deki sayılarında 2' ieme anné (ikinci sene) denmesi dolayısıyla onun bir süre yayınına ara verdiği anlaşılmaktadır. Gazetenin haftada bir yayınlandığını biliyoruz. Baştan itibaren haftalık çıkış sayısı devamlı artırılmak istenmişse de bunda başarılı olunamamıştır.

Gazetenin bazı merkezlerde muhabirlerinin bulunduğunu düşünmek mümkündür. Nitekim Pire (S.14) ve Selanik (S.57)'te muhabir bulunduğunu yayınlarından tesbit etmekteyiz. Bizim görebildiğimiz gazetede tek tashih 28. sayısındadır.

Takvim-i Ticaret, kendi döneminde yayınlanan bir çok gazeteden sütunlarına haberler nakletmiştir. Bu gazeteler arasında: **İbretnümâ, Ceride-i Havadis, Ruznâme-i Ceride-i Havadis, Tasvir-i Efkâr, Basiret, Mecmua-i Funûn** gibi başkentte yayınlananlar bulunduğu gibi, **Tuna, Bosna, Suriye** gibi vilâyet gazeteleri ve **Vakayi-i Mısriye, Ruznâme-i Vakayi-i Mısriye** ve çok sayıda Avrupa gazetesi bulunmaktadır.

Takvim-i Ticaret'in tam bir koleksiyonuna sahip olamadığımızdan kaç sayı çıktığını kesin olarak bilememekteyiz. Bununla birlikte 28 Şevval 1296/15 Ekim 1879'da gazeteye siyasî haberler yayınlama müsaadesi verildiğini görmekteyiz²³. Bu müsaade sonuçta onun kapanmasına neden olmuştur. Çünkü o dönemdeki sahibi **Vitaker**, bir makalesinde **Zaptiye Nazırı Hafız Paşa**'ya verilen nişan konusunda uygunsuz ifadeler kullandığı gibi, Saray erkânı hakkında hakaretâmiz yazılar yazmıştır. Bunun üzerine **Takvim-i Ticaret "müebbeden tatil edilmiştir"**.²⁴ Bu vesileyle

22. Hasan Fehmi Paşa (ö. 1910). Osmanlı döneminde önemli görevler üstlenmiştir. Bkz. *Türk Ansiklopedisi*, c.XVIII, s.12-13.

23. İrade, Dahiliye, 64302.

24. İrade, Dahiliye, 64698; Y.A. Hus., 163, 63.

daha sonra 1312-1313/1894-1895 senelerinde **Takvim-i Ticaret** adıyla iki salnâmenin çıkarılmış olduğuna da işaret etmek gerekir²⁵.

Sonuç olarak **Takvim-i Ticaret (Le Moniteur du Commerce)**'in, Tanzimat dönemi Osmanlı gazetelerinden biri olması dolayısıyla Basın Tarihimizde haklı bir yere sahip olduğunu vurgulamak isteriz. Aynı zamanda da bu gazete, dönemi Osmanlı ekonomik hayatını anlamamızda bize önemli katkıları olabilecek bir yayın organı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle bu konularla ilgilenenlerin kaynakları arasına **Takvim-i Ticaret**'i de katmalarının yerinde olacağı açıktır.

EK-I: Mecmua-i Nezaret-i Ticaret'in içeriğini gösteren yönergesi (İrade, Dahiliye, 34421).

Mecmua-i Nezaret-i Ticaret

Ticaret, Sinaat, Ziraat ve Ebniyeye Dair Gazetedir.

Ticaret

Mahâkim-i Ticaret, Umûr-ı Ticaret, Es'âr-ı Eshâm, Evrâk-ı Hazine ile kumpanya hisselerinin kıymetlerine ve sefâynin limanlara amedü şüdüne dair olan bendleri şâmindir.

Mahâkim-i Ticaret

Gerek Dersaadet ve gerek taşralarda bulunan ticaret mahkemelerinin verdikleri ilamlardan şâyân-ı itina olan ilamât veyahut hülasaları ve kavanîn ve nizamât-ı ticarete dair vukû bulacak tadilât ve ıslahatın müceddeden küşad olunacak mahâkim-i ticaret ile memurlarının tayin ve tebdilleri ve umûr-ı iflasiye vesaireye dair mahâkim-i ticaretten vuku bulacak ilanât-ı resmiye.

Umûr-ı Ticaret

Tevsî-i dâire-i ticaret hakkında taraf-ı Devlet-i Aliyye'den icra ve ita buyurulacak olan her güne teshilât ve imtiyazât ile ticaret şirketlerinin suret-i teşkili ve nizamâtı ve ticaretce vuku bulacak terakkiyât ile Memâlik-i Mahrûse-i Şahane'nin ithalât ve ihracâtı hakkında kesbolunabilecek malumât-ı muvassaka.

Es'âr

Gerek Dersaadet ve taşralarda ve gerek memâlik-i ecnebiyenin bazı mahallerinde erzak ve eşya-yı sairenin kesret ve nedreti ve revâc-ı kıymeti.

Eshâm ve Evrâk-ı Hazine ile Kumpanya Hisselerinin Kıymeti

Memâlik-i Şahâne ve gerek Avrupa piyasalarında Devlet-i Aliyye'nin eshâm ve evrâk-ı hazinesiyle kumpanya hisseleri ve bazı devletlerin dahi bu makûle evrâk ve hisseleri fiatı.

Sefâynin Limanlara Amed ü Şüdü

25. Birinci defa çıkan **Takvim-i Ticaret**'te (Kostantiniye, 1314) Muharriri K. Adil, Sahip ve Nâşiri A. İrfan olarak kaydedilmiştir. Ertesi sene yayımlanan ikinci **Takvim-i Ticaret**'te muharrir belirtilmemiş, Mürettib, Sahip ve Nâşiri olarak A. İrfan gösterilmiştir. Her iki salnâme de değişik renkte sayfeler ihtiva etmektedir.

Osmanlı sefineleriyle süfün-i ecnebiyenin Memâlik-i Şahane limanlarıyla bazı ecnebi limanlarına amedü şüdü.

Sınaat

Umûr-ı sinâiyenin ahvâline dair malumât ile tevsi ve ıslahı hakkında taraf-ı Devlet-i Aliyye'den gösterilecek teshilât ve teşekkül edecek sanayî cemiyetleri ve bunların nail olacakları imtiyazât ve beynlerinde mün'akid mukâvelât ve emr-i sinâatın edeceği terakkiyât.

Ziraat

Umûr-ı ziraatın kezâlik ahvâline dair malumât ile tevsi ve ıslahı emrinde icra buyurulacak teshilât ve verilecek imtiyazât.

Umûr-ı Ebniye

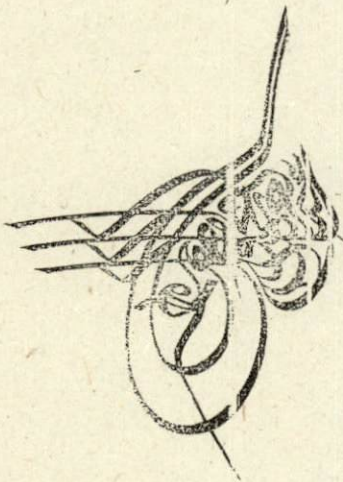
Ebniye İdaresi'nce vukûbulacak ıslahât ve inşaât ve deâvî ile tesviye-i turuk ve müzayedede ve münâkasaya dair hususlar.

Mevâdd-ı Müteferrika

Gerek erbâb-ı sanayi ve ticarete ve gerek zürrâ' ve mimarâna malumât verecek mevâdd-ı nâfia.,

İlanât-ı Resmîye ve Gayr-ı Resmîye

Ticaret Nezaret-i celilesinden ve gerek devâir-i resmîye-i sâireden verilecek ilanât ve bazı kesân taraflarından itâ olunacak ilanât-ı gayr-ı resmîye işbu gazete ile neşr ve ilan olunacaktır.

ذی الحجہ ۲۳ سنہ ۱۲۷۷ تاریخندہ مقام صدر ازمنہ خطا یا تصدیق پر بلاں خط ہوا ہوک رفتو منیفہ سی تیار بایش سراوہ افتخار قندور
دولت علیہ مرکز عبدعالم اکل سعادت حال و لایا منتہا بلکہ سہ سلطنت سیدمرا کا استحصا ل راہ ورا ختری اعظم آکار اولدیننی چاہ بہ اعلان ایدم

بوسرو
۲۳
صفر
۲۴
سنہ
۱۲۸۳

چوچھا برسی
۲۵
سبزبانوی

توزانرینچی
۷

نال اولدیننی امتیاز نظامند سی موجیجہ مواد قارید وحقوقیدہ دار اولان اعلانات ایقون تقویم تجارت رسمی نظر بلہ قاریب دیگر رخنہ بوسقشدہ بولہ بی جنی ورمعی الاجر اولان اولہ جنی کافہ
اولامر سید مشوقجہ لروی کور بیان ولدی الحاجہ نظر حکومتہ استنباد اولنی اوزہ اجرا اولانہ جنی اولان کافہ اعلانات نظامیہ وحقوقیدہ اشبو غزہ بہ در بی لازہ دن اولوب ساز صورتہ طبع ونشر
اعلانات دولت حکو مناری زردیہ مشورل و مشور طوطیہ بیہ جفسدر بوغزہ تک آکپوز اللی نخصدہ سی درسعدت و طشر رادہ حکومت و حکمکد لک قیہ وودو اناخانہ ل نہ لاین ایسد بزلہ جکدر اعلانات نظامی
باروسی ترکیہ اولان اونیس و ترکیہ اولان اوزوز حرقدن مرکز ہر سطر بیچون انش بارہ اعلانات عامہ تک ہر سطر بیچون اون اوج فروش اللہ جفسدر تقویم تجارت ہر چہہ اونیسی کونی غلطہ دی ککینو
مانند مغل مخصوص نہ نشر اونوب رہتہ لکی بوزماننی البغنی والی واج البغنی اونوز شر و طشر

(باب عالیہ حضور قاض النور حضرت شہر پارید قرانت بیوردیننی)
(کین نخدہ دی بیان اولان مضبوطک صورتیدر)
ر بجز نماں و تقدس حضرت لاری ہایت ہاید ذیان شرکت و بادی تمام
بر طاقی تحریر املاک صرہ سندن بر حال عند اللہ قونقندہ بولیش اولدیننی
مطلو امات مشارالہ بہ مشاق و سر بو ط فیکل بر بکو اولان دخان
رسمی اصول ادارہ سانا احلا خندہ بر درجہ بہ قدر دخان زراعتہ مانع
و مصرف موائلہ سی و امورال و اشیا ہی بتفہیمتک بقدر اولہ
و جملہ معاملات اخذ واعطاس نہ داران جنی کتور بلر تک قویہ
مخصوص دیگر دفتر الہ ہر سہ باشند ہر سہ مال معاملات بیلمسار

SAMEDI 43 JUILLET 48

CONSTANTINOULE

ANNEE - No 74

INSERTIONS
Annonces : . . . 5 P. la ligne
Réclames : avant
les annonces, 10
En format 48

LE MONITEUR DU COMMERCE

ABONNEMENTS
Pour CONSTANTINOULE:
Un an Fr. 40.
S'Y LANGER ET L'ENVOIER,
Les frais de Poste en sus

محل وقوعه اقامت محل تولد

در سعادت و محالک ساره شاهزاده صاحب تجارت و سرمایه مخصوص بر غیرت و طبع تجارت معاهدات امپراطوری سائیلر بوجا اوضاع
 کوننده کونتر اشتراک بولمعه ایکنه و تجارت و صنایع توسعه مد کلیمی اولمجه یعنی هر کسک اشتفاره ایله بیله بوجیه بولمعه لایحه کوره ایتمه تکلیف
 بالی اولموره تعقیب تجارت نایله بر غیرت نایینه رخصت اعھه کاسد معائنه و محکمانا مسلم اولده بوجیه بر اثر اولم وجهه کلیمه ضابطه فضا یلی کلیمه
 فلانکا بقدره ضابطه مکافاته محاکم مسلمه اعدانات ایذا اعدانات تقاضیه نایله ندری ایستورمجه نیکه اولمسه نایسین ندری
 معلولیم بوجوقالیاری و غرضیمو وضع طود روی لوظفونه و بیله و درق ترجمه یله بلر محکم و تقسیم اولمده بوجیه بر غیرت نایله ندری
 مکنات حکمیه جناب لاری همی جمده عمل نمده اولمجه مندر غیرت نایله ندری ایستورمجه نیکه اولمسه نایسین ندری ایستورمجه
 هر نوعه ایستورمجه جناب صاحبنا لایحه فسخ و صدور بوجوقالیاری لایحه کوره هر کسک لایحه ضابطه ندری ایستورمجه نیکه اولمسه نایسین ندری ایستورمجه

در وضعه جار کینه لایحه در بر
 رسیده دست تنظیم اولده ایستورمجه نایله ندری ایستورمجه نیکه اولمسه نایسین ندری ایستورمجه
 جناب سید یاری بوجوقالیاری در بر ایستورمجه نایله ندری ایستورمجه نیکه اولمسه نایسین ندری ایستورمجه
 تقاضیه و تقاضیه در بیله ایستورمجه نایله ندری ایستورمجه نیکه اولمسه نایسین ندری ایستورمجه
 اولمده و غیره بوجوقالیاری صاحبنا لایحه فسخ و صدور بوجوقالیاری لایحه کوره هر کسک لایحه ضابطه ندری ایستورمجه نیکه اولمسه نایسین ندری ایستورمجه

۱۴۸۹